

PRAVO IN MANAGEMENT V POGOJIH DIGITALNEGA POSLOVANJA

UREDNIKA

RED. PROF. DR. TATJANA DEVJAK



FAKULTETA
ZA MANAGEMENT IN PRAVO
LJUBLJANA



PRAVO IN
MANAGEMENT
V POGOJIH
DIGITALNEGA
POSLOVANJA

UREDNIKA

RED. PROF. DR. TATJANA DEVJAK



PRAVO IN MANAGEMENT V POGOJIH DIGITALNEGA POSLOVANJA

Avtorji: Edita Boltežar Smuk, dipl. ing. ort. prot., mag. manag. in posl. prav.,
doc. dr. Danijela Brečko, red. prof. dr. Tatjana Devjak, doc. dr. Lidija Kodrin,
doc. dr. Julija Lapuh Bele, Natja Lavrič, uni. dipl. prav., dr. Ivana Marinović Matović,
izr. prof. dr. Aleksij Mužina, red. prof. dr. Marko Novak, doc. dr. Lidija Robnik,
Marjanca Scheicher, mag. manag. in posl. prav., viš. pred. mag. Boštjan J. Turk,
doc. dr. Luigi Varanelli, doc. dr. Nana Weber

Uredila: red. prof. dr. Tatjana Devjak

Avtorica uvodnika: red. prof. dr. Tatjana Devjak

Recenzenta: red. prof. dr. Ludvik Toplak, red. prof. dr. Siniša Zarič

Lektura: izr. prof. dr. Tomaž Petek

Prevod: Oranžna nit, Jaka Geltar, s. p.

Izdala: MLC Fakulteta za management in pravo Ljubljana

Oblikovanje: Mat-Format, d. o. o., Ljubljana

Realizacija: Mat-Format, d. o. o., Ljubljana

Spletni naslov: <https://www.mlcljubljana.com/zalozba>

Datum začetka prodaje: 15. 11. 2021

Enotna cena knjige: 25 EUR

Elektronska izdaja

November 2021

MLC Fakulteta za management in pravo Ljubljana je izključni imetnik vseh materialnih avtorskih pravic na tej publikaciji. Prepovedano je kopiranje ali kakršno koli razmnoževanje dela brez dovoljenja avtorja.

Kataložni zapis o publikaciji (CIP) pripravili
v Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani
COBISS.SI-ID 85347843
ISBN 978-961-94676-4-0 (PDF)

Kazalo

Tatjana Devjak
Uvod v monografijo **5**

1. del – PRAVO 11

Marko Novak
Pravo in umetna inteligenca **13**

Luigi Varanelli
Pogodbe digitalne dobe **27**

Boštjan J. Turk
Pravne meje optimalnega digitalnega marketinga **41**

Nana Weber
Digitalizacija kadrovskih procesov **54**

2. del – MANAGEMENT 69

Danijela Brečko
Kompetence za vodenje na daljavo skozi prizmo managerjev **71**

Lidija Robnik
Odkrivanje računovodskih prevar pri poslovnih odločitvah
v računovodskih izkazih **102**

Julija Lapuh Bele
Temna stran digitalizacije **125**

3. del – IZOBRAŽEVANJE 145

Tatjana Devjak, Natja Lavrič

Digitalizacija v visokošolskem prostoru **147**

Lidija Kodrin in Ivana Marinović Matović

Izobraževanje na daljavo med pandemijo covid-19:

Nekatere značilnosti izobraževalnih praks v osnovnošolskem in srednješolskem izobraževanju na Hrvaškem, v Srbiji in Sloveniji **190**

4. del – MLC 211

Edita Boltežar Smuk, Marko Novak

Patentna zaščita medicinskega pripomočka za posameznega uporabnika, nameščenega na telo **213**

Marjanca Scheicher in Aleksij Mužina

Davčna utaja kot prekršek in kot kaznivo dejanje **236**

Avtorji **253**

Authors **259**

Uvod v monografijo

Tatjana Devjak

Svet je danes zaradi pandemije drugačen, kot je bil pred njo. Pandemija je prizadela veliko družbenih področij, zelo področje zdravstva, spremembe so doletele tudi področje prava, managementa, visokega šolstva in še bi lahko naštevali. Ne glede na to, kakšen je naš odnos do ukrepov za zamejitev širjenja koronavirusa, smo se morali vsi – posamezniki in skupine, zavodi, podjetja, korporacije, javni in zasebni sektor – na hitro prilagoditi razmeram in novi realnosti. Družba, zaznamovana s pandemijo, je bila primorana poiskati nove načine delovanja, med njimi delovanje, poslovanje in izobraževanje na daljavo. Izvajanje življenja in dela na daljavo oz. izvedba »online« zahteva od vseh deležnikov nove oblike pismenosti in nove kompetence tistih, ki dejavnost ali proces izvajajo, in tistih, ki ga uporabljajo, pa naj gre za katero koli področje človekovega delovanja. Vsak tak proces od vseh deležnikov zahteva nove oblike pismenosti in nove kompetence.

Družbo 21. stoletja zaznamuje proces digitalizacije, proces, ki ga ne moremo enoznačno definirati, ker je širok pojem. Na kratko to pomeni avtomatizacijo katerih koli operacij s pomočjo IKT-tehnologije in programov v elektronski obliki. Če in ko govorimo o digitalnem poslovanju, moramo najprej izbrati poslovnoinformacijski sistem, katerega lastnosti sta fleksibilnost in odprtost za integracijo z drugimi sistemi. Osnovni, centralni informacijski sistem je po eni strani sistem, v katerem se zbirajo podatki iz različnih virov, po drugi strani pa mora biti na voljo tudi drugim sistemom in podsistemom. Digitalno poslovanje pomeni, da stranki ali uporabniku ponudimo storitev oziroma izdelek takoj, ne glede na uro ali kraj, na katerem se nahaja. Digitalizacija poslovanja je velik zalogaj glede znanja, ciljev, kompetenc, programske opreme, finančnih sredstev in glede drugačne, zahtevnejše organizacije dela. Digitalizacija visokega šolstva, ki je zaradi prehoda študija na daljavo med pandemijo izjemno v razmahu, je od visokošolskih ustanov, profesorjev in študentov zahtevala nove oblike pismenosti in nove kompetence. Kljub veliko uvodnim težavam pa je študij na daljavo prinesel neka

nova spoznanja in nove prakse, ki bodo pomembno vplivale na njegovo nadaljnjo izvedbo.

Namen znanstvene monografije z naslovom *Pravo in management v pogojih digitalnega poslovanja* je analizirati družbenopravne, managerske in osebne dejavnike, ki podpirajo digitalizacijo poslovanja, vodenje podjetja in zavodov s formalnopravno vidika, torej poznavanja zakonodaje in poslovanja. Med cilji monografije je tudi utemeljiti pomen učenja na daljavo ter skozi zgodovinski in pravni diskurz do današnjih dni analizirati, problematizirati in dograditi paradigme učenja in poučevanja na daljavo v visokošolskem prostoru tudi za naprej in ne le v izrednih razmerah, utemeljiti proces vseživljenjskega učenja in izobraževanja za pridobitev nove pismenosti in kompetenc za uspešno delovanje v spremenjenih družbenih, poslovnih in visokošolskih razmerah ter opozoriti na temne strani digitalizacije.

Znanstvena monografija je sestavljena iz štirih delov. Prvi del je namenjen pravu, drugi managementu, tretji e-izobraževanju v visokem šolstvu, v četrtem delu pa predstavljamo znanstvena prispevka, katerih soavtorji so skupaj s svojimi mentorji študenti Fakultete za management in pravo Ljubljana.

Kot smo zapisali, so v prvem delu štirje prispevki s področja prava, katerih avtorji so **Marko Novak, Luigi Varanelli, Boštjan Turk in Nana Weber**. Prispevek z naslovom *Pravo in umetna inteligenca* je napisal **Marko Novak**. Avtor v prispevku opisuje novo področje prava, t. i. *leg-tech*, oziroma pravo in tehnologija. Ugotavlja, da je razmerje med pravom in umetno inteligenco dvojno: i) na eni strani umetna inteligenca pravne procese podpira in omogoča njihov hitrejši (npr. pri odločanju v enostavnih pravnih primerih) in tudi kakovostnejši potek (npr. s t. i. profiliranjem lahko predvidevamo odločitev določenega sodišča in tako sestavimo kakovostnejšo vlogo; v tem kontekstu se razvija t. i. *predictive justice*); umetna inteligenca je lahko pomoč pri iskanju najoptimalnejših pravnih rešitev (pametne pogodbe, angl. *smart contracts*). Ker se umetna inteligenca vse bolj razvija in je njena poanta ravno v inteligentnih sistemih samoučenja, se po mnenju avtorja odpirajo številna vprašanja tudi glede varnosti človeške družbe pred umetno inteligenco (angl. *cyber security*). V tem smislu ii) *pravo nudi družbi okvir za regulacijo umetne inteligence*. V nadaljevanju avtor analizira in išče odgovore na vprašanja na področju varstva osebnostnih pravic (zasebnosti in osebnih podatkov), na vprašanja na področju intelektualne lastnine (npr. kdo je avtor neke storitve UI – lastnik stroja ali »pametni« stroj) in na vprašanja na področju varnostnih ved glede kibernetkega kriminala. **Luigi Varanelli** v prispevku *Pogodbe digi-*

talne dobe obravnava določene pravne vidike, ki se nanašajo na pogodbe digitalne dobe. Načini sklepanja pogodb v digitalni dobi se namreč močno razlikujejo od klasičnih shem sklenitev pogodb, kakršne smo do zdaj poznali, piše avtor. Opozarja na vprašanja, povezana z načinom, s krajem in časom sklenitve teh pogodb, obravnava posamezne pogodbene tipe ter jih skuša kvalificirati in klasificirati v ustreznih pravnih kategorijah. Avtor prispevek sklene z analizo in s komentarjem Direktive (EU) 2019/770 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 20. maja 2019 o nekaterih vidikih pogodb o dobavi digitalne vsebine in digitalnih storitev. Prispevek *Pravne meje optimalnega digitalnega marketinga* je napisal **Boštjan Turk**. Avtor v prispevku analizira digitalni marketing skozi pravno evropsko in slovensko regulativo ter odgovarja na vprašanja, kot so, kdaj digitalni marketing presega pravne meje in na katere pravne zapovedi mora paziti tržnik, ki stopa v spletno okolje, da bo to v mejah registrirane domene in vsebinsko skladno z vidika avtorskega prava. Avtor se skozi pravne vire osredinja na iskanje odgovora, kako naj posameznik sledi poplavi digitalnih kanalov in kako naj loči zrnje od plev s ciljem opolnomočiti posameznika za odgovorno ravnanje preprečitve zlorabe spletnega predatorja. Prispevek **Nane Weber** z naslovom *Digitalizacija kadrovskih procesov* obravnava digitalizacijo kadrovskih procesov, pri čemer se avtorica osredinja na postopek izbire novega kandidata za zaposlitev in postopek zaposlovanja. Izpostavljena so tri področja zbiranja podatkov ali bolje rečeno povezovanja podatkov z vidikov *de lege lata* in *de lege ferenda* – evidence delavcev, strukturirani življenjepisi delavcev ter elektronska pogodba o zaposlitvi in omogočanje elektronskega podpisovanja.

V drugem t. i. delu o managementu so trije prispevki, in sicer avtoric **Danijele Brečko, Lidije Robnik in Julije Lapuh Bele**. **Danijela Brečko** je napisala prispevek z naslovom *Kompetence za vodenje na daljavo skozi prizmo managerjev*. Vodenje je zahtevno, vodenje na daljavo pa je še zahtevnejše in kompleksnejše, je zapisala avtorica. Analizira značilnosti vodenja, ki ga je covid-19 skoraj čez noč spremenil ter povzročil prenavo klasičnih vodstvenih modelov in kompetenc vodij. V prispevku avtorica predstavi posebnosti dela in vodenja na daljavo ter pomen vseživljenjskega razvoja vodstvenih kompetenc. Na ciljni populaciji managerjev odkriva, katere nove kompetence potrebujejo za vodenje na daljavo. V prvem delu raziskave v fokusnih skupinah prepozna najpogostejše izzive pa tudi zadrege vodenja na daljavo; na tej podlagi predlaga seznam kompetenc, s katerimi lahko vodje uspešno rešijo te izzive. Avtorica opozarja na pomen kritičnega ovrednotenja kompetenc managerja in na pomen uporabe učnih strategij za razvijanje vodstvenih

kompetenc med managerji. Prispevek **Lidije Robnik** z naslovom *Odkrivanje računovodskih prevar pri poslovnih odločitvah v računovodskih izkazih* se osredinja na poročanja različnih uporabnikov, ki morajo biti strokovna, transparentna, ne smejo pa zavajati uporabnikov poslovnih informacij glede nadaljnjega odločanja, investiranja ali drugih nadaljnjih poslovnih aktivnosti. Ker se v računovodskih izkazih lahko pojavljajo napake in zlorabe pri izbiri pravih metod vrednotenja premoženja in ker so v njih lahko skrite rezerve ali poslovne izgube, se avtorica v prispevku sprašuje, na kaj vse moramo biti še pozorni pri nadaljnjem (tudi digitalnem) poslovanju in poslovnem odločanju. Da ima digitalizacija tudi svojo temno stran, pa opozarja **Julija Lapuh Bele** s prispevkom *Temna stran digitalizacije*. Zaradi te temne strani so posamezniki, podjetja, finančne ustanove in druge organizacije nenehno izpostavljeni kibernetičnim napadom, ki lahko škodijo njihovemu finančnemu premoženju in ugledu. V prispevku avtorica zapiše, da hkrati z digitalizacijo podjetij poteka digitalizacija kriminalnih združb. Veliko podjetij deluje kot visokotehnološko razvita podjetja in se poslužujejo uporabe umetne inteligence, strojnega učenja in računalništva v oblaku. Na različne načine skušajo protipravno pridobiti finančna sredstva in jih čim hitreje nakazati na račune, od koder jih organi pregona ne morejo zaseči. Poslužujejo se plačil s kriptovalutami in uporabljajo denarne mule za prikrivanje ciljnih računov. Avtorica zapiše, da se organi pregona nenehno borijo z novimi in vsako leto bolj izpopolnjenimi oblikami napadov. V večini primerov se napadi izvedejo z izkoriščanjem najšibkejšega člana v verigi informacijske varnosti, tj. človeka. Zato avtorica med drugim v prispevku predstavi najpogostejše pristope kibernetičnih kriminalcev in poudari, kako naj se posameznik in podjetje zavarujeta pred njimi.

V tretjem delu sta prispevka, ki se ukvarjata s področjem digitalizacije visokega šolstva. V prvem prispevku z naslovom *Digitalizacija v visokošolskem prostoru* avtorici **Tatjana Devjak** in **Natja Lavrič** opisujeta svet danes, ki je zaradi pandemije drugačen, kot je bil pred njo. Opisujeta področje izobraževanja, zlasti visokega šolstva, skozi zgodovinski diskurz analizirata začetke e-izobraževanja, skozi pravni diskurz pa pravne dokumente, ki e-izobraževanje podpirajo, predpisujejo in določajo. Analizirata družbene in osebne dejavnike, ki podpirajo učenje na daljavo in digitalizacijo visokega šolstva tudi za naprej in ne le v izrednih razmerah, ter utemeljujeta proces vseživljenjskega učenja in izobraževanja za pridobitev nove pismenosti in kompetenc za uspešno delovanje v spremenjenih visokošolskih razmerah. V prispevku prikažeta rezultate raziskave, narejene med študenti in profesorji na

Fakulteti za management in pravo Ljubljana, o študiju na daljavo, njegovih prednostih in pomanjkljivostih ter poudarita dobro prakso in dejavnike tveganja, ki pa jih lahko zelo omilimo z dodatnim izobraževanjem in usposabljanjem na področju IKT-kompetenc in pismenosti posameznika kot ustanove. **Lidija Kodrin** in **Ivana Marinović Matović** sta avtorici prispevka *Izobraževanje na daljavo med pandemijo covid-19: Nekatere značilnosti izobraževalnih praks v osnovnošolskem in srednješolskem izobraževanju na Hrvaškem, v Srbiji in Sloveniji*. Pišeta, da je sodobna učna tehnologija danes nujna in izziv za vsakega učitelja. Omogoča kreativno organizacijo spletnih izobraževalnih procesov, spremljanje vseh njegovih stopenj in poseben ritem učenja, prilagojen sposobnostim vsakega udeleženca izobraževanja. Zlasti v kriznih razmerah, ki jih povzroča pandemija covid-19, je pomembno, da se z digitalizacijo učnega procesa dosežejo najboljši rezultati. Prispevek analizira prednosti in slabosti uporabe sodobne učne tehnologije, hkrati pa razkriva pomen novih orodij za izboljšanje spletnega izobraževanja med pandemijo. V prispevku predstavljata izobraževalne prakse in rezultate raziskav stališč učiteljev, učencev in dijakov do izobraževanja na daljavo med prvim valom pandemije covid-19 v osnovnošolskem in srednješolskem izobraževanju Hrvaške, Srbije in Slovenije.

V zadnjem, četrtem delu monografije predstavljamo dva prispevka, ki sta nastala v soavtorstvu študentk in mentorjev v sklopu raziskav njunih magistrskih del. Prvi prispevek z naslovom *Patentna zaščita medicinskega pripomočka za posameznega uporabnika, nameščenega na telo*, sta napisala **Edita Boltežar Smuk** in **Marko Novak**. Prispevek je s področja prava in v njem avtorja predstavljata področje patentne zaščite medicinskega pripomočka, nameščenega na telo uporabnika, predvsem s področja ortotike in protetike udov, ter analizirata potrebe trga, strukturo vrst patentiranih medicinskih pripomočkov, strukturo prijaviteljev patentov na preiskovanem področju ter njihovo zemljepisno razporejenost, vse z namenom razvoja in dviga kakovosti patentne zaščite s pomočjo evropskega patenta na tem področju. Avtorja ugotavljata, da je patent sicer primerna možnost za zaščito intelektualne lastnine na področju razvoja pripomočkov za posameznega uporabnika, vendar ima ta možnost veliko pomanjkljivosti, predvsem v smislu specifičnosti, stroškov in težavnosti poznejšega uveljavljanja pravic iz patentnega varstva. **Marjanca Scheicher** in **Aleksij Mužina** v prispevku *Davčna utaja kot prekršek in kot kaznivo dejanje* analizirata davčno utajo kot prekršek in kot kaznivo dejanje skozi zakonodajo, povezano z davki in s financami; med njimi poudarita Zakon o davčnem postopku in Zakon o davku na dodano vred-

nost. Po njunem mnenju sta objektivna pogoja, ki določata, kdaj je davčna zatajitev kaznivo dejanje, opredeljena v 249. členu KZ-1. Opozorita tudi na 11. a-člen Zakona o prekrških, v katerem je določeno, da se mora prekrškovni postopek, če gre za kaznivo dejanje, umakniti kazenskemu. Razmerje med prekrškom in kaznivim dejanjem je v 11. a-členu ZP-1 urejeno na dveh ravneh – prvo pojasnjuje vprašanje steka med prekrškom in kaznivim dejanjem, drugo pa smiselno uveljavitev načela ne bis in idem v primerih tovrstnega steka. Avtorja opozorita, da je bis in idem oz. prepoved ponovnega sojenja o isti stvari eno izmed temeljnih načel kazenskega postopka, ki ga zagovarjajo ne le državni pravni akti, ampak tudi mednarodni pravni instrumenti, kot sta Protokol št. 7 k Evropski konvenciji o človekovih pravicah in Listina EU o temeljnih pravicah. V prispevku navajata tudi primere sodne prakse in opozorita na nedopustnost široke uporabe načela ne bis in idem, na kar opozarja tudi pravna teorija.

Prispevki v znanstveni monografiji z naslovom *Pravo in management v pogojih digitalnega poslovanja* predstavljajo izbor prispevkov, ki analizirajo aktualno problematiko današnjega časa, digitalizacijo področij prava, managementa in visokega šolstva. Prispevki so pisani v slovenskem jeziku, imajo naslov, povzetek in ključne besede v slovenskem in angleškem jeziku. Avtorji in avtorice prispevkov analizirajo temeljne teoretske koncepte sodobnega poslovanja, aktualno problematiko v povezavi z digitalizacijo skozi zgodovinski in družbeni diskurz, opisujejo in predstavljajo osnovne pravne dokumente in poslovne prakse, doma in v tujini, problematizirajo določena spoznanja in opozarjajo tudi na pasti in temno stran digitalizacije. Recenzenta monografije sta bila red. prof. dr. Ludvik Toplak s področja prava in red. prof. dr. Siniša Zarić s področja managementa. Lekturo monografije v slovenskem jeziku je opravil izr. prof. dr. Tomaž Petek, prevod iz slovenskega v angleški jezik pa Oranžna nit, Jaka Geltar, s. p. Na koncu monografije so predstavljeni avtorji prispevkov po abecednem redu v slovenskem in angleškem jeziku. Na zadnji strani monografije predstavljamo odlomka iz recenzij.

V Ljubljani, novembra 2021